

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВЗАЄМВІДНОСИН УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

У статті розглянуто особливості взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями МВФ, МБРР і ЄБРР у контексті забезпечення економічного зростання і реформування економіки.

В статье рассмотрены особенности взаимоотношений Украины с международными финансовыми организациями МВФ, МБРР и ЕБРР в контексте обеспечения экономического роста и реформирования экономики.

In the article the features of Ukraine's relations with international financial institutions the IMF, the World Bank and the EBRD in the context of economic growth and reform the economy.

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, інвестиційні проекти, фінансові ресурси.

Розвиток економічного співробітництва між державами привів до розгалуження різних за своїм змістом видів господарських зв'язків. Зокрема, за останні роки значно розширилися міждержавні фінансові, кредитні і валютні відносини. З'явилися численні міжнародні фінансові організації. Останні регулюють діяльність у головних секторах глобальної економіки, поділивши країни на інсайдерів та аутсайдерів. Для перших, тобто членів-учасників угод, створюються сприятливі, пільгові умови здійснення комерційних трансакцій. Водночас інші обмежуються та дискримінуються на світових ринках. Тому країнам, які прагнуть інтегруватися у світовий простір і посісти там гідне місце, слід передусім досягти угоди з цими організаціями, стати їх учасниками.

Вагомий внесок у дослідження проблем участі України в міжнародних фінансових організаціях здійснено такими провідними вітчизняними вченими, як О.Білорус, І.Герчикова, Ю.Грамастик, Ю.Козак, В.Ковалевський, А.Кудряченко, О.Кучик, Н.Логвінова, Д.Лук'яненко, З.Луцишин, А.Наумчик, В.Новицький, С.Лебедева, О.Плотников, О.Рогач, С.Сиденко, А.Філіпенко, С.Фомішин та ін.

Незважаючи на наявні публікації щодо участі України в міжнародних фінансових організаціях, існує необхідність більш глибоких нових досліджень з цих питань. Прогресуюче ускладнення глобальних процесів в сучасному світі обумовило нові погляди на роль міжнародних фінансових організацій і участь в них України. Усе вищезазначене визначає актуальність теми дослідження в теоретичному і практичному плані.

Метою роботи є дослідження проблем участі України в міжнародних фінансових організаціях. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення завдань науково-теоретичного та прикладного характеру:

- розглянути основні етапи еволюції співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями;
- конкретизувати значення впливу міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток України;
- дослідити роль міжнародних фінансових організацій в поліпшенні

економічного становища в Україні.

Місце та роль будь-якої країни у світовому господарстві, МПП і в інтернаціоналізації господарського життя залежать від багатьох факторів. Дійсність показує, що міжнародні фінансові організації – той фактор, що може надати ефективну допомогу Україні в розвитку національної економіки.

Першим кроком на шляху досягнення представництва у міжнародних фінансових організаціях був вступ України до МВФ та Світового банку - провідних міжнародних валютно-фінансових установ. 27 квітня 1992 року ухвалено рішення про прийом України до цих найважливіших світових фінансово-кредитних організацій. Безпосереднє приєднання до МВФ відбулося 3 вересня 1992 року. Нагадаємо, що МВФ у своїй діяльності керується принципом обумовленості, відповідно до якого країни-члени МВФ можуть одержати кредит лише в тому випадку, якщо приймуть зобов'язання проводити визначену МВФ економічну політику.

Кількісно Україна стала 167 членом МВФ. Її квота у Фонді – близько 1356 млн. доларів (997,3 млн. SDR) [3, с.7].

Таблиця 1

Обов'язки країн перед МВФ (2010 р.)

Місце	Країна	Сума заборгованості (млрд. SDR)
1.	Румунія	9,03
2.	Україна	8,25
3.	Угорщина	7,64

28 липня 2010 р. Україна прийняла нову спільну з МВФ програму «Стенд бай» на загальну суму 10 млрд. СПЗ (15,1 млрд. дол. США), терміном на 2,5 роки, скасувавши Угоду «Стенд-бай», затверджену в 2008 році. 2 серпня 2010 р. Україна одержала перший транш згідно з новою програмою в розмірі 1250 млрд. СПЗ (1,89 млрд. дол. США), з них до бюджету було спрямовано 675 млн. СПЗ (1,022 млрд. дол. США). 10 грудня 2010 р. завершено перший перегляд програми і підписано новий лист про наміри. Після виконання українською стороною попередніх заходів МВФ здійснено виділив транш в розмірі 1 млрд. СПЗ (близько 1,5 млрд. дол. США), з якого 1 млрд. дол. США надійшов на підтримку державного бюджету. Загалом у рамках співпраці з МВФ протягом 2008-2011 року Україна отримала 9250 млн. СПЗ (еквівалент 14 430 млн. дол. США).

Експерти МВФ зазначають, що у випадку своєчасного і повного виділення грошей за програмою stand by борг України перед Фондом сягне пікового значення в 14,77 млрд. SDR до кінця 2012 року, що складе 53% всього зовнішнього державного боргу і 18% загального зовнішнього боргу країни. Згідно з прогнозами експертів МВФ, загалом на обслуговування зовнішнього боргу у 2013 році Україна може направити до 21,3% ВВП і 41,3% експорту товарів і послуг.

Активно взаємодіє Україна й зі Світовим банком (СБ). Успішно розвивається співпраця України зі СБ в цілому та з його окремими інституціями – Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародною асоціацією розвитку (МАР), Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК) та

Багатостороннім агентством з питань гарантування інвестицій (БАГІ). На початок 2010 року портфель Світового банку в Україні складався з 13 інвестиційних проектів на загальну суму 1,6 млрд. дол. США (реалізуються 11 проектів, сума позик за якими складає 1,474 млрд. дол. США, а також 2 проекти: «Контроль за туберкульозом та ВІЛ/СНІДом в Україні» та «Розвиток ринку фінансових послуг».

Загальна сума позик, наданих СБ за 15 років співробітництва з Україною, складає понад 6,9 млрд. дол. США, з яких на сьогодні використано 4,7 млрд. дол. США.

СБ – це фінансова організація, пріоритетними для яких є такі структурні зміни, як приватизація, лібералізація торгівлі, реформи системи освіти й охорони здоров'я, тобто сфери, які стосуються, насамперед, бюджетної сфери й сфери організації обслуговуючих структур економіки. Україна представлена як в Раді директорів, так і в Раді керуючих Світового банку. Їй належить 10908 акцій, що становить 0,7% загальної кількості акцій банку, а також 11158 голосів у банку, що становить 0,72% загальної кількості голосів.

З моменту вступу України до Світового банку, Уряд України і керівництво банку розробили цілу низку програм і заходів щодо реформування багатьох сфер української економіки. Крім системних Світовий банк фінансує інвестиційні проекти, які стосуються трансформації різних секторів економіки України. На сьогодні фахівці Світового банку розробили для України близько 30 проектів відновлення різних сфер і галузей народного господарства. Так, у рамках проекту Світового банку 17 травня 2011 р. Рада директорів затвердила позику в сумі 200 мільйонів доларів США для Проекту енергозбереження в Україні. Засобами позики будуть фінансуватися інвестиції в заходи з метою енергозбереження у промислових компаніях, муніципалітетах, енергосервісних компаніях і на підприємствах, які перебувають у муніципальній власності. Проект покликаний:

- допомогти Україні досягти своїх амбітних цілей зменшення енергоемності (енергоінтенсивності) на 20% до 2015 року і на 50% до 2030 року;
- сприяти зменшенню залежності України від імпортованого газу, а, отже, пом'якшити ризики, пов'язані з безпекою енергопостачання, і зменшити вартість енергопостачання.

Щодо подальших планів з розвитку співробітництва України зі Світовим банком, то хотілося б відзначити проведення спільної роботи з підготовки інвестиційних проектів загальним обсягом 580,0 млн. дол. США. Це, зокрема, такі перспективні проекти:

1. Проект «Покращення транспортно-експлуатаційного стану міжнародної автомобільної дороги М-03 Київ – Харків – Довжанський на ділянці Лубни-Полтава» – орієнтовна сума позики МБРР – 430,0 млн. дол. США. Основною метою цього проекту є приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-03 Київ – Харків на ділянці від м. Лубни до м. Полтава.

2. Додаткове фінансування за проектом «Другий проект розвитку

експорту». Метою є сприяння розвитку експорту недержавних підприємств України шляхом середньо- та довгострокового кредитування інвестиційних потреб експортоорієнтованих підприємств, поповнення їх оборотних коштів, надання доступу до дешевших ресурсів шляхом широкого використання нових банківських продуктів (факторинг, лізинг, торгове фінансування); сприяння розвитку можливостей фінансового сектора України в задоволенні потреб національної економіки у довгострокових ресурсах для розвитку економіки, розширення кола учасників проектів шляхом залучення комерційних банків; забезпечення подальшого інституційного реформування Укрексімбанку, розвиток і посилення його можливості в підтримці експортно-імпортних операцій. Сума позики МБРР – 150 млн. дол. США.

Першу позику в сумі 27 млн. дол. США Україна отримала від Світового банку в 1993 р. у цілях реформування управління фінансовою системою країни та вдосконалення системи оподаткування. У 1995 р. Україна отримала реабілітаційну позику в розмірі 400 млн. дол., а пізніше – ще 250 млн. для фінансування критичного імпорту та підтримання платіжного балансу України. Україна займає останнє, десяте місце в десятці найбільших боржників банку із показником \$3,22 млрд., поступаючись Польщі із її \$3,81 млрд. і випереджаючи Росію з її боргом \$2,88 млрд. Очолює цей перелік Китай із \$12,888 млрд., Бразилія із \$11,32 млрд., а також Індія, Мексика і Туреччина (від \$10,75 млрд. дол. до \$10,19 млрд. дол.). Частка України в загальній сумі заборгованості Світовому банку складала станом на середину 2010 року близько 2,7% [13].

Фінансова допомога Світового банку доповнюється технічною допомогою. Банк співпрацює з Урядом України в рамках такої діяльності, як конференція донорів тощо.

Таблиця 2

Обов'язки країн перед Світовим банком (2010 р.)

Місце	Країна	Сума заборгованості (млрд. дол.)
1.	Китай	12,888
2.	Бразилія	11,32
3.	Індія	10,75
4.	Мексика	10,56
5.	Туреччина	10,19
9.	Польща	3,81
10.	Україна	3,22
11.	Росія	2,88

Досить широкий спектр діяльності в Україні має структурна складова Світового банку – Міжнародна фінансова корпорація. Україна приєдналася до МФК у 1993 році. Основна сфера діяльності – інвестиційна робота. Здійснюючи її, МФК оголосила про включення України в систему індексів IFC, що підвищує інвестиційну привабливість України. Крім того, сьогодні Міжнародна фінансова корпорація як підрозділ системи Світового банку виконує низку проектів приватизації в Україні: у Харкові, Львові, Луганській області на п'ять років. Станом на 30 червня 2009 року МФК інвестувала близько 1,2 млрд. дол. США з власних коштів у 48 проектів в агробізнесі, фінансовому секторі, енергетиці,

інфраструктурі, індустрії будівельних матеріалів, а також у сфері роздрібно́ї торгівлі та обслуговування. У портфелі МФК Україна займає 12-те місце за обсягом інвестицій.

Поряд зі Світовим банком Україна активно співпрацює з Європейським банком реконструкції й розвитку (ЄБРР), що створений у 1991 році спеціально з метою надання допомоги країнам Східної Європи й країнам колишнього СРСР. ЄБРР, так само, як і Світовий банк, підтримує монетарну політику й навіть змушує власними силами проводити її. Україна стала членом ЄБРР у серпні 1992 р. після підписання Президентом України Указу «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку» №379/92 від 14 липня 1992 р.

Україна вбачає особливе призначення ЄБРР у реалізації наступних напрямків економічного розвитку: підтримка кредитами приватного сектора; реформування економіки й створення конкурентоспроможної промисловості; допомога в реструктуризації й оздоровленні енергетики; підтримка приватних інвестицій у сільському господарстві; оздоровлення й реформування інфраструктури: транспорту, телекомунікацій і комунальних послуг.

Банк відкрив своє представництво в Україні на початку 1993 р. З тих пір ЄБРР співпрацює з Україною у двох напрямках: надання позик на пільгових умовах під гарантії Уряду (40% позик) і кредитування приватних підприємств України на комерційних умовах (60% позик).

Прикладом роботи ЄБРР в Україні є фінансування проекту підвищення ядерної безпеки ЧАЕС у розмірі 8,7 млн. еку. ЄБРР все частіше надає технічну допомогу в підготовці проектів, забезпеченні підтримки реструктуризації підприємств й інших проектів, кількість яких нараховує близько 30. Якщо співробітництво з ЄБРР активізується, то кредити Банку на такі проекти досягнуть 1,7-2 млрд. доларів.

Таблиця 3

Асигнування ЄБРР на проекти технічної допомоги в Україні

Мета асигнувань	Асигновано, млн. євро	% до загальної суми	Фактично виплачено, млн. євро	% до асигнувань	Кількість операцій
Консультаційні послуги	6 926	22	3 598	52%	46
Виконання проектів	12 238	39	5311	43%	28
Підготовка проектів	11 721	37	11374	97%	76
Навчання	730	2	730	100%	5
Усього	31 617	100	21 014	66%	155

Велику увагу ЄБРР приділяє розвитку сільськогосподарського й енергетичного секторів, модернізації основних галузей інфраструктури, корпоративного сектора, фінансової системи і ринків капіталу. Як зазначено в стратегії ЄБРР для України, однією з головних цілей банку також є робота з НБУ щодо створення сприятливих для міжнародних фінансових організацій та інших структур умов для налагодження кредитування в гривнях і таким чином для забезпечення доступу українських підприємців до більш широкого кола конкурентоспроможних джерел фінансування.

На стадії підготовки знаходяться наступні проекти ЄБРР в Україні:

- «Розвиток інфраструктури Іллічівського морського порту» торгівлі, сума кредиту – 26,0 млн. євро;

- «Модернізація залізничного напрямку Люботин – Полтава – Кременчук – Бурти – Користівка з метою забезпечення енергозбереження при перевезеннях залізничним транспортом», сума кредиту – 90 млн. євро;

- «Реконструкція електричних мереж напругою 0,4-110 кВ підстанцій ВАТ Крименерго», сума кредиту – 170 млн. дол. США.

Готуються пропозиції щодо заснування нових проектів у сфері розвитку інфраструктури, зокрема:

- «Будівництво лінії електропередачі 330 кВ Новоодеський – Арциз»;

- «Будівництво лінії електропередачі 750 кВ Запоріжжя – Каховка» та ін.

ЄБРР також є розпорядником Чорнобильського фонду «Укриття», заснованого у грудні 1997 року для надання допомоги Україні в реконструкції саркофага, який має стати екологічно безпечною системою.

Портфель проектів ЄБРР сконцентрований переважно у приватному секторі – близько 73% від усього обсягу фінансування – порівняно з 27% у державному секторі. 11% загального обсягу діяльності становлять операції з капіталом, 89% – операції з боргом. Найбільші сектори діяльності ЄБРР в Україні – сектор фінансових установ (27%), агробізнес (20%), промисловість та транспорт (по 15%).

ЄБРР надає в Україні через існуючу мережу українських комерційних банків, надаючи позики на строк не більше 10 років. На відміну від МВФ і МБРР, ЄБРР не висуває будь-яких умов для реалізації своїх проектів. Останні є суто комерційними.

Підводячи підсумок, хотілося б відзначити: намітилася позитивна динаміка взаємодії України з міжнародними фінансовими організаціями; зріс вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток України; функціонування міжнародних фінансових організацій сприяє поліпшенню економічного становища в Україні; участь України в міжнародних валютно-фінансових і кредитних інститутах відкриває перед нею більш широкі можливості залучення фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію пріоритетних системного та інвестиційних проектів. У сучасній системі міжнародних відносин ресурси МФО, за умови їх ефективного використання, є важливим джерелом ресурсного забезпечення реалізації пріоритетних проектів і завдання соціального й економічного розвитку, інструментом інституційних перетворень та міжнародної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Громенкова СВ. Оптимизация взаимодействия Украины с международными финансовыми организациями в условиях выхода из кризиса. [Електронний ресурс], – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/s_oc_gum/prvs/2012_2/110.pdf
2. Document of the European Bank for Reconstruction and development. Ukraine on the way to prosperity. – November. – 2010. – P.4-8.
3. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями (інформаційно-аналітична довідка)/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/netherlands/ua/29525.htm>